

ДОБРИ ЖОТЕВ БУДАПЕЩЕНКАТА

chitanka.info

Над село се схлупи черен облак. Настръхналото му туловище браздыха зловещи светкавици. Дядо разпрегна трите коня, вкара ги в обора, намота около стожера дългото вършитбено въже и завика като при пожар:

— Бърже! Бърже! И сламата, и зърното у плевнята — че го скапе!

Де що имаше вила и лопата, влезе в работа. Само че лесно ли се пренася цял харман — отмаляхме да сновем между хармана и плевника.

Единствен баща ми не участваше в надпреварата с надвисналата буря. Още от сутринта беше предпочел да плете кош — с него през зимата щяхме да носим храна на стоката.

Запъхтян от умора, дядо от време на време хвърляше поглед към доведения си зет и между двамата се завърза съвсем безполезна престрелка:

— Сега ли се кош плете, зеткооо?

— Защо па да не се плете?

— Вършитба е, не видиш ли?

— Видим, ама що да чиним, кога баш днеска ми се е кош доплел.

— Тая хала над нас ще скапе сламата, та нема да има що да туриш у коша.

— Дедо, очи имаш, па не видиш. Това не е кош — маджия е. Зададе ли се облак, плети кош и капка нема да капне.

Старецът замлъкна. Не беше време за разпавии. Нанесохме, каквото можахме, в плевника. Останалото стана жертва на проливния дъжд.

Неусетно мръкна. На трапезата майсторът на магически кошове беше особено весел и начена някаква чудновата история. От вида и интонацията му личеше, че е наложително да го слушаме с най-голямо внимание:

— Дедо, като бех у Унгария, с оня влашки айдук Лунго Северин обрахме банка. После на месечина броихме по иляда сто и трийсет жълтици. Моите жълтици турих у едно гърне и ги закопах до Будапещенския мост. Ама стана така, та требеше да минем бърже-бърже у Влашко. Жълтиците останаха там...

Мама въздъхна, а дядо се прозина отегчено:

— Айде да спиме, утре работа ни чака!

Приятелят на влашкия айдук ни изгледа отвисоко и установи почти примирено:

— Прост народ сте вие, те това е.

На следващия ден продължихме вършитбата — той своя кош. Приехме снощните му приказки за моментни хрумвания, но се излъгахме. Още не седнали на вечерната софра, и някогашното банково страшилище повтори историята, обогати я с допълнителни подробности и неочаквано се обърна към тъста си:

— Това са иляда сто и трийсет жълтици. Събери оттам-отсам пари! Требе да отидем да си откопам гърнето.

Дядо отлично знаеше, че няма никъде никакво гърне. На зет му пак се е доходило и толкоз. Само че смееше ли да го изрече направо. Отвърна, като да вярва и не вярва на думите му:

— У банка държат каймета, ама жълтици кой че ти държи бре, човек!

— Верно — съгласи се охотно притежателят на баснословното имане, — ама у тая имаше и жълтици, вързани у торбета.

Старецът се зачеса зад задръстеното от косми ухо.

— Години са минали. Може ли да помниш къде баш си ги закопал.

Зетят затърка нервно брадата си. И понеже, когато беше възбуден, леко запъваше, запелтечи:

— Мерил съм, де-десет крачки на изток от мо-оста.

— И така да е — предпазливо забеляза старецът, — сега там не е като едно време — турили са бетон. Копа ли се бетон?

Последва отговор без замисляне:

— За сичко си има лек — бетон с бургия се пробива.

Не беше сигурен в толкова големите възможности на бургията дядо, но премина нататък, като зачопли с изпокълцания си нокът някакво мазно петно върху масата:

— Не само бетон има там — и стражар стои, варди моста.

Съратникът на Лунго Северин запелтечи по-усилено:

— Дедо, я че копам ко-ога е тъмно, кога плюска дъжд, кога гърми и тре-ещи, та ни се види, ни се чуе.

Баба, мама, брат ми и сестрата отидоха да си легнат. Старецът, капнал от натрапения му разговор, също се запъти към леглото.

Останах само аз. Но годините ми не бяха много, та бъдещият богаташ ме заряза и излезе.

След две-три вечери разговорите прераснаха в препирни. Тъстът нямаше пари. Зетят го убеждаваше да продаде някоя нива. Тъстът твърдеше, че имот не се продава, а купува. Банковото страшилище му се надсмиваше. Глупав човек бил. От носа си по-далече не виждал. Нали след като си изровел жълтиците, щял да му даде пари да си купи сто ниви.

Подир седмица препирните се превърнаха в люти кавги, всъщност крещеше неудовлетвореният зет. Гласът му достигаше до всички хармани в селото. Един ден направи нещо като протестна демонстрация — поля с газ и запали току-що оплетения кош. Останките му зарови до забития на трънената ограда конски череп.

Всички не само научиха за заровеното гърне, но и повече не можеха да слушат речите на недоволния зет. Произнасяше ги от сутрин до късни нощи с целия капацитет на предраните си гласни струни. За да отърват и себе си, и дядо, сума селяни запридумваха стареца наистина да продаде някоя нива, да му хвърли парите, та да се спаси от тази туня беда. Опъва се отчаяно, но когато го запридумваха мама и баба, вдигна ръце.

Още на другата вечер в нашия двор започна пазарлъкът за нивата. Купувачът я оцени за сто лева тогавашни пари — дядо за десет хиляди. Някогашните спазарявания представляваха мъчително зрелище. Всяка от пазарещите се страни тегли чергата към себе си и ако тя не се скъса от безмилостното дърпане, спазаряването става факт.

Сега продавачът и купувачът друсеха ръце като при бурно ръкуваме и викаха, сякаш са глухи:

— Сто!

— Десет иляди!

— Намали малко, бре!

— А ти придай!

— Е, айде — сто и пет!

— Девет хиляди деветстотин деветдесет и пет!

По лицата на двамата рукна пот. Ръцете им прекапаха от друсане. Гласовете им се предраха като гласа на баща ми, който сега не обелваше думица, наведен над плетеницата на нов кош. Сума народ се събра в нашия двор. Никой обаче не стоеше безучастен. Всички

„побутваха пазара“: „Убава нива е — придай!“, „Абе, златна ли е тая твоя нива — смали!“

Сантиметър по сантиметър купувачът покачваше цената, продавачът я сваляше. Непоносимо нещо. Едва ли някога съм виждал подобна игра на нерви.

Спазряването продължи до късна нощ. Дядо се държа храбро — слезе на шест хиляди и оттам не помръдна. Накрая всичко щеше да се провали, ако купувачът не „придаде“ от пет хиляди деветстотин деветдесет и девет лева на шест.

Сдобилият се с нива измъкна от джоба си шише с ракия — не можеше да мине без почерпка. Пиха всички, сякаш бяха спасили света от ядрена гибел. Само дядо нито пи, нито се засмя.

На сутринта пътешественикът стана късничко, мерна се край хармана, подпря до плевника недоплетения кош, измери с очи височината на слънцето и отиде да се стяга за път. В най-големия разгар на вършитбата се появи отново на хармана и издокаран в неговите „градски“ дрехи, подвикна:

— Е, айде, останете си! Сбогом!

Никой не му отговори.

Подир седмица в село дойде Никлен. Този човек с пожълтели от тютюна мустаци откриваше подпочвена вода с помощта на клечки и копаяше бунари. От него и ние, и всички останали научихме за някои от приключенията на пътешественика след заминаването му.

Пристигнал той в своето родно село. Представил се за паралия, който се занимава с прекупуване на добитък. Разпратил калаузи по селата да събират овце, пък той седи в кръчмата, черпи с широка ръка и пее неговите неизброими песни. Калаузите всеки ден докарват стока. Децата вардят стадото на селския мегдан. Селото кънти от песните му и от овче блеене. Както бил поръчал, за няколко дни събрали хиляда овце. На сутринта трябвало да плати стоката и да я подкара накъдето намери за добре.

Всичко преминало от гладко по-гладко. Селяните си казвали: „Брей, нашият голем човек станал!“ Само че преди разсъмване техният човек потънал вдън земя. Някои предположили, че е преминал сръбската граница. Дечурлигата въртели хилядата овце на мегдана, докато обърканите им стопани не си ги прибрали.

За останалите приключения научихме от самия приключенец — докараха го по етапен ред, брадясал и одривял като пътуващ дервиш. Първата му работа беше да наточи бръснача и да се обръсне. Разпарцалосаните „градски“ дрехи изгори на бунището и чак вечерта се озова на трапезата.

Никой не посмя да попита какво е ставало, макар видът му да издаваше добро разположение на духа. Той с подчертано удоволствие изкуса фасулената чорба, след което се облегна удобно на стола и попита бодро:

— Е, как сте, що сте?

— Не видиш ли? — отвърна дядо.

Богатият на приключения зет разтри обръснатата си буза и съобщи уж натъжен:

— До гърнето с жълтиците не стигнах.

— Демек с една нива до Будапеща не се стига? — промърмори старецът, събра с шепа трохите от шаечния панталон и ги изсипа в устата си.

— Мани ти нивата — продължи важно зетят. — Сръбската граница минах успешно и се цаних на работа при една фурнаджийка. Правех сметка, щом найдем сгодно време, да минем втората граница. А тая фурнаджийка — вдовица. Залепи се за мене — и стой, та стой! „Това, що си си наумила, нема да стане!“ — мислех си и таман бех решил да минем границата, дойдоха стражари и ме забраха.

Питаха ме и разпитваха: „Кажи за кражбата у Миловановия хан!“ „Какъв хан, чудим се, не знам даже къде е тоя хан!“ „Не знаеш ли?“... И бой! На другата вечер: „Е, щом не знаеш Миловановия хан, разправяй за обира насред Овчо поле!“ „Не съм бил на никакво Овчо поле!“ А тия пак бой! Питаха ме и за некакво убийство у Белград. „Бъркате ме с някой ваш си разбойник, рекох им, я имам само една погрешка — минах скришно границата.“

Оставиха ме за известно време. Разпитвали фурнаджийката и не знам кого още. Един ден ме закараха при най-главния, струпаха ми още бой... и айде по етапен ред.

Дядо въздъхна:

— Защо ги работиш тия работи? Защо?

Последва патетичен отговор:

— Име да ми се слави, дедо!

— Ако е име да ти се слави, да беше станал околийски началник.
— Околийски нема да станем!
— Нема я — кой ще ти даде!
— И да ми даде, сè това! От околийски по-лошо има ли?
— Те ти сега! Защо?
— Защо?... Околийският управлява ли околията?
— Управлява, затова е околийски.
— Демек знае къде кого го сърби, та там да го почеше.
— Требе да знае.
— Требе, ама не знае! И не може да знае! По тия причини секи околийски е за боклука.

— Айде сега!

— Айде-не айде, така е. И не само околийския, секи човек, щом смета за редно не друг, а баш он да коландри останалите, е за боклука. Дедооо, слушай мене: свестните ора работата си гледат — несвестните само драпат началство да станат!

Старецът отново събра трохи от коленете си.

— Ти тия работи у Сърбия ли ги научи?

— Защо па у Сърбия? Знам си ги отнапред.

— А тия, що знаят сичко отнапред, за боклука ли са?

— Не са.

— Може и да не са, ама за бой са! Те затова си си изкарал боя у Сърбия.

Знаещият всичко „отнапред“ изведнъж скочи. От ноздрите му заизскачаха конеподобни пръхтения — лошо предзнаменование. Мама, баба, братът и сестрата се заеха да го успокояват. Успя да се овладее и величествено напусна софрата.

На сутринта отново подхвана недовършения кош. Продадената нива отдавна беше наименувана Будапещенката.

Коша все пак беше изплетен, а за гърнето със заровените жълтици повече не стана дума.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.